

Article

International Journal of Kurdish Studies
5 (2), pp. 490 – 502
<http://www.ijoks.com>

Nêrînek Li Ser Çîroka Sêva Mîran

Ismail AKSAZ¹ & Hasan KARACAN²

Received: August 19, 2019

Reviewed: August 20, 2019

Accepted: August 22, 2019

Puxte

Di vê gotarê de li bajarê Mêrdîne navçeya Midyadê ji gundê Nebilê çîroka Sêva Mîran bi Varyanta Huseyin Aksaz ve hatiye gotin. Bi Kurdî zaravayê Kurmancî û devoka navbera herema Midyadê û Nisêbine hatiye nivîsîn.

Di beşa gotarê ya yekemîn de mijara çîrok û çîrokbêjiyê hatiye vekolandin. Di beşa duyem de nivîsa çîrokê peyde dibe. Di beşa sêyemîn de motîfên ku di çîroka Sêva Mîran de derbas dibin, hatine rave kirin. Gotar bi beşa encamê bi dawî dibe.

Bêjeyên Sereke: Mêrdîn, Sêva Mîran, Varyant, Çîrokên Kurdî,

A View on The Story of Sêva Mîran

Abstract

In this article the Sêva Mîran story narrated with Hüseyin Aksaz's variants in Toptepe (the village of Midyat), Mardin. This story has been written with Kurdish/Kurmanji dialect and the accents of Nusaybin -Midyat.

¹ MA, E-mail: ismailaksaz@gmail.com,

² PhD., h_karacan@hotmail.com, ORCID NO: 0000-0002-8470-2450

In the first part of the article; stories and storytellers were investigated. In the second part; the text of the story. In the third chapter the motifs of the story have been described. The story ends with the conclusion.

Keywords: Mardin, Sêva Mîran, Variant, Kurdish Story

Recommended citation:

Aksaz, Î, & Karacan, H. (2019). Nêrînek Li Ser Çîroka Sêva Mîran. *International Journal of Kurdish Studies* 5 (2), 490 – 502 DOI: [10.21600/ijoks.606168](https://doi.org/10.21600/ijoks.606168)

Destpêk

Ez hêvîdarim ku ev xebata min ya li ser vê çîrokê bibe kevirek ji dîwarê wêjeya Kurdî û cihê xwe di nav wêje û dîroka Kurdan de bigire. Çiqasî em bibêjin wêjeya Kurdan bi pêşve diçe jî dive ku em li dîrok û wêjeya xwe ya wendayî bigerin. Divê ku em wekî Ehmedê Xanî hespên xwe derxin qadan û bi hev re bibezînin.

Ji vê çîroka ku min derbasî nivîsê kiriye xuya dike ku hê gelek çîrok, helbest û amûrên³ wêjeya Kurdan windayî hene. Lazime ku em wêjeya xwe ya devkî derbasî nivîsê bikin ku dewlemendiya wêjeya Kurdî winda nebe û neyê fetisandin.

Berî niha bi deh salan min Çîrok ji devê Huseyîn Aksaz ve ku niha giha ye dilovaniya xwe (04.07.2015) bihîstiyê. Lê belê dema ku Hüseyin Aksaz derbasî dilovaniya xwe bû min li waryantên çîroka Sêva Mîran pirsî. Û bi keça Hüseyin Aksaz re Rabîa Aksaz (03.11.1955) û neviyê wî Mehmet Aksaz (19.04.1984) re min hevdîtinek çêkir û careke din cuda cuda min ji wan ev çîrok guhdarî kirî⁴ye. Piştî guhdar⁵ kirine, min tu cudatîya çîrokê nedît û min wekî gotarê ew derbasî nivîsandine kir. Wekî çîrokek windayî ez li ser xebitîm.

Min xwest ku ev çîrok bibe wekî rê vekirinekê, ji boyî vê heremê bibe mînakek û bibe dilopek ji behra wêje ya Kurdî.

³ Materyal, malzeme, gereç.(ferheng.org)

⁴ 1.jê bihîstin. 2.gotin jê seh kirin. Bnr. Ferhenga destî Kurdî bi Kurdî, Umîd Demîrhan çapa duyem r.146

⁵ Kurdî-Tirki sözlük. Guhdar: kesa/ê guh dide tiştêkî. Tr.*Dinleyici*. (Musa Anter. Ferhenga Kurdî-Tirkî. Yeni Matbaa. İstanbul.1967. r.59.

Armanca Lêkolînê:

Ji ber ku vê çîrokê pîrr bala min kişandibû, qetek ji wêje û folklara Kurdî bû, jiyana gelê xwe dianî ber çavan min xwest ku ez derbasî nivîsê bikim. Him bi vî awayî pêmayî⁶ ya ku kalê me ji me re hiştibû nedihat ji bîr kirin û wenda nedibû, him jî min dê kalê xwe bibîr bianîna.

- I. Ev çîroka Kurdî ji aliyê wêjeya navnetewî ve çî diparêze, bi motîf û gotinê xwe çiqasê warê xwe nîşan dide?
- II. Gelo vê çîrokê ji aliyê toreyî ve çî ders da me û çî feyde da zimanê Kurdî?

1. ÇÎROK:

Ji boyî fêmkirina vê mijarê em ê çîrokê li gorî wêjenasan bidin nasîn.

“Çîrok an jî mîna kurmancên jêr dibêjin “*kurteçîrok*” loma min ev nav bi kar aniye. Di kovar û rojnameyên mîna *Hawar* (1932-1943). *Ronahî* (1942-1945). *Roja Nû* (1943-1946). *Hêviya Welêt* (1963-1965). *Çiya* (1965-1970). *Hêvî* (1983-1992) û gelek kovarên kevin û nû de navê “*çîrokê*” hatiye bikaranîn. Di kovara *Rojî Kurd* (1913) de çîroka Fûad Temo ku heta niha mîna çîroka Kurdî ya yekem dihat qebûlkirin, di bin sernava “*çîrok*” hatibû weşandin. (Cewerî 2003, r.34-35)

Çîrok (Hîkaye) tê wateya vegotin, dîrok, destan, qiseyê mesel û rîwayetê. Çîrok bi wateya xwe ya herî kurt ve bûyereke ku bi şêweyê çîrokî tê vegotin e. Armanca dengbêjan bicoşkirina guhdaran e. Di kurdiya kurmancî de ji bo vê cureya vegotinê, navên wekî *çîrok*, *çîrvanok*, *kurteçîrok*, *xeberoşk*, *xemîşok*, *mesel*, *meselok*, *metelok*, *serborî*, *serpêhatî*, *serhatî*, *hîkaye* û hwd. tene bikaranîn (Filiz 2014, r.25).

Li gorî Zana Farqînî di ferheng –sözlük a xwe ya KURDÎ-TIRKÎ de dibêje; *çîranok*, (hikâye, masal), *çîrçîranok*, *çîrçironek*, *çîrçîrok* (masal). *Çîrçîrokî* (masalîmsî) (Farqînî, 2007, r.133).

⁶ Pêmayî; mîras.(ferheng.org)

Li gorî Kamêran Silêman Botî; “*çîrok, vegêrana bûyeran bi awayek hunerî ye*”(Botî 2006, r.152).

Ramazan Pertev der heqê çîrokê de dibêje: “*cureyek ji vegotinên gelêrî ne ku tê de cih didin serborî û lêhengên derasayî û mijara wan xeyalî û bi devkî belavbûyî ne.*” (Pertev 2009, r. 87-89).

Li gorî Pirtûka Mamostetî ya Ziman û Wêjeya Tirkî ya DATA yê jî çîrok: Berhemek ji jiyana koçeriyê de ku derbasî jiyaneke dêmanî dibe ye. Û bêhtir jî ji aliyê evîndar û çalûsan ve tê gotin (DATA 2015, r.127).

Li gorî Dr. Îzolî ku di Ferheng a xwe ya bi Kurdî-Tirkî de dibêje çîrok, (masal, öykü, hikâye). *çirçîrok* (masal, asılsız konuşma.), *çîrokî xelk* (halk masalları.) *çîrokî serhatî* (hayat hikâyeleri, başa gelen maceralar) (Îzolî 1992, r.99)

1.1 ÇÎROKBÊJ(Î):

Di wêje û çanda kurdî de ciyê çîrok û çîrokbêjîyê gellekî girîng e. Heger hun mînakekê bixwazin, dakevin kuçeyekê herin cem kalekî Kurd û lê gohdar bikin, ez bawerim wê kalê hêja an ji we re wê serpêhatiyekê xwe bêje an jî wê dest bi mesele û çîrokekê bike. Hunên wê demê bibin şahidê wêje û dîrokek zindî.

Di zimanê Kurdî de ji xeynê *çîrokbêjî ye* hinek peyvên din jî ji tînen bikar anîn. Ji ber ku min peyva çîrokbêjî yê îdeal dît min ew bikar anî ye. Li jer derheqê çîrokbêjî û hinek peyvên hemwateyî çîrokbêjî ye hene bi alîkarîya wêjenasan min behsa wan kiriye.

Li gorî Kamêran Silêman Botî çîrokbêj /çîrokvana: “*kesê çîrokan di bêjît, çîroknivîs; kesê çîrokan dinivîse*” (Botî 2006, r.164).

Li gorî Zana Farqînî di ferheng –sözlük a xwe ya KURDÎ-TIRKÎ de dibêje; *çirçîrokbêjî* (masalcılık), *Çîrokbej* (masalcı), *Çirçîrokî* (bağırıcılık), *çirçîrok(u)* (bağırıcı) (Farqînî 2007, r.133) .

Li gorî Dr.Îzolî ku di ferhenga xwe ya bi KURDÎ-TIRKÎ de dibêje: *çîrok gotin, hikaye kirin* (hikâye yazarî) *çîroknivîs* (Îzolî 2004).

Li gorî Mûsa Anter ku di ferhenga Khurdî-Tirkî de dibêje: *çîrokvan* (Tahkiye, hikâyecî) (Anter 1967, r.36).

2. SÊVA MÎRAN

Hebû carek ji caran, xêr û xweşî bibarin li hazir û guhdaran...

Hebû nebû Sêva Mîran hebû, ji ber ku Sêva Mîran keça malê bi tenê bû pirr bi qedr û qîmet bû, Sêva Mîran di karê dolabê de dişixulî. Ji ber ku zarok nema ji diya Sêva Mîran re çêdibûn bavê Sêva Mîran hewî aniye ser diya wê û Sêva Mîran jî bi kurê axê re nîşanî kiriye.

Rojekê ji rojên xwedê diya Sêva Mîran diçe sûkê, jibo nîşaniya Sêva Mîran cil û firaqan ji Sêva Mîran re bikire. ‘hingî Sêva Mîran xweşik û bi qedir bû, jinbava wê hesûdi jê digirt. Jinbava Sêva Mîran dibîne ku diya wê diçe sûkê, ew jî diçe singê dolabê di devê derî de dikute. Sêva Mîran bi kelecânî çavên wê li riya diya wê ye, dema ku diya Sêva Mîran ji sûkê tê jinbava wê diçe hundirû û dibêje: “Sêva Mîran, Sêva Mîran diya te ji sûkê hat!” Sêva Mîran dibê çip ji ciyê xwe radibe di derî de derdikeve û baz dide pêşîya diya xwe dema ku baz dide singê dolabê dikeve binê lingê wê û ji ser hişê xwe diçe, tu dibêje qey ne îsal berî bi heft salan miriye.

Diya Sêva Mîran tê qîza xwe dibînê ku bêhiş ketiye, çikase dike qêrîn û hewar dixwaze keça xwe şiyar bike jî tiştê ji destê wê nayê. Diya wê ji ku dizane singê⁷ dolabê ketiye lingê wê û dilê wê êşiyaye. Ew dibêje qey keça min miriye.

Diya Sêva Mîran dibêje: “Destê min li keça min nagere ku ez wê têxim binê axê, çawa ez ê axê bi ser vê delalê dakim?” Diya Sêva Mîran keça xwe dixê hundirê sabatekê, cil û zêr û ziberê wê jî dixê sabatê û li ser hespê qenc girê dide û berê hespê dide çol û çiyayan, hesp bêxwedî ber bi çiyayan ve diçe.

Li gundekî dûr xortek û pîra diya xwe dijîn. Rojekê xort ji diya xwe re dibêje: “Va ye ez û hevalê xwe em ê herin nêçîrê”. Biryara xwe didin û diçin nêçîrê. Dema ku li nav çiyê li xezal, pezkovî û kewan digerin dibînin ku wa ye hespek barkirî bi aliyê wan ve tê. Nêçîrvanek dibêje: “Serbar ji min re” û yê din dibêje: “Binbar ji min re”. Nêçîrvanê ku gotiye binbar ji min re hesp

⁷ Sing: darik an ku bizmarê ku hatiye çikilandin da ku tiştê pê ve bê girêdan

ji xwe re dibe û yê ku gotiye serbar ji min re yanî kurê pîrê sabata li ser piştta hespê ji xwe re biriye malê.

Xwediyê serbar sabata xwe dibe hundir û dibîne ku sabat xiliqandiye. Piştî hinek lebikandinê xilqê dişikîne û qapaxa sabatê vedike, gava ku devê sabatê vedike çî bibînê, şewqa rûyê Sêva Mîran dide ser û çavên wî û kurê pîrê ne bi dilekî bi heft dilan dil dikeve Sêva Mîran. Kurê pîrê Sêva Mîran ji sabatê derdixe û gazî diya xwe dike.

–Dibêje: Yadê, va ye ez ê herim civatê û heta seat yazdehê şevê ez nayê malê. Dema ku ez bêm malê divê ku tu vê keçikê ji min re sax bike.

–Diya wî dibêje: Kurê min qîzika mirî ez ê çawa sax bikim! Te hişê xwe xwariye! Eman yeman çî dike û çî nake kurê xwe qeneh nake, diya wî dibêje tamam.

Kurê pîrê diçe civatê û diya wî jî radibe cilê Sêva Mîran jê dike û wê dixwe serşokê, bi sabûn û lûfik laşê we dişo û difirikîne. Dema ku pîrê, lingê Sêva Mîran dişo dibînê ku tiştêkî reş di binê lingê wê de ye. Pîrê mûçink⁸ tîne û sing ji pehniya Sêva Mîran dikişîne. Sêva Mîran tê ser hişê xwe lê hê çav bixew e.

–Sêva Mîran dibêje: Yadê, çima te ez ji vê xewa şêrîn rakirim?

–Pîrê dibêje: Oyy keça min! Diya çî û halê çî, kurê min çûbû nêçîrê, tu di vê sabatê de li ser piştta hespekî ditiye û tu aniyê malê. Gava pîrê vê gotinê ji Sêva Mîran re dibêje, Sêva Mîran şitexaliyê li xwe heram dike û nema dişitexile.

Kurê pîrê ji civatê tê dibîne ku diya wî qîzîk rihet kiriye. Pirr kêfa wî tê û diçe destê diya xwe maç dike lê dibîne ku mahde diya wî ne xweş e,

–Dibêje: Yadê çima mahdê te kiriye?

–Diya wî dibêje: Kurê min, min ew rihet kir lê belê dema ku hîn bû ev der ne mala wê ye şitexalî li xwe heram kir.

Demek diçe kurê pîrê gazî mele dike mehra xwe û Sêva Mîran çê dike û bi Sêva Mîran re dizewice. Heft sal derbas dibin şeş kur û qîzek bi tamamî heft zarokên wan çê dibin lê belê di nava van heft salan de peyvek ji devê Sêva Mîran dernakeve û bi tu kesî re naşitexile. Kurê pîrê pirr meraq dike, di nava xwe de dikele, difikire, ji xwe re dibêje: “Çima jina min bi min re naşitexile”. Rojekê kurê pîrê diçe civatê û derdê xwe bi civatê re parve dike.

⁸ WQ. Ferheng. Mûçink: mû-çînîn-în+k, mûçing, mûçinkê neynûkan.

–Dibêje: Gelî camêran! Ev heft salên min e ez zewicîme şeş kur û qîzek min çê bûne, ji roja ku ez zewicîme heta niha hê jina min carekê tenê bi min re neştexiliye û nizanîm sedema wê çi ye, ez nizanîm çi bikim ji bo ku bi min re bişitexile? Civat difikire, eceba sedema vê pirsgirêkê çi ye, mirovekî kal û zana dengê xwe hinekî radike û dibêje: “Kurê min hinekî nêzîkî min bibe”. Kurê pîrê nêzîkî mirovê kal dibe.

–Zana dibêje: Kurê min tu dê here sûkê heft sêvan bikire. Tê here malê ku jina te çû odeyek din, tê her yekî/ê sêvekê bide kurên xwe lê tu dê sêvekê bi xwe re bihêle û tu nade qîza xwe. Dû re tê xwe veşêre û tê li jina xwe guhdar bike. Kurê pîrê dibêje tamam û diçe wekî ku zanayê kal gotiye dike. Xwe di pişt kewarê de vedişêre. Keça wî diçe bi ser diya xwe de digirî, dibêje: “Yadê yadê, çima bavê min sêv dan birayên min û neda min. Ez jî sêvê dixwazim”. Carek du car wilo dubare dike Sêva Mîran nema îdare dike.

–Sêva Mîran dibêje: Keça min ez bi gorna mala xalê te bikim ku bavê te ji nav gund bê ez ê bikim ku sêvekê bide te jî. Kurê pîrê ji pişt kewarê derdikeve, pêçava Sêva Mîran maç dike, sêvekê jî ji bêrîka xwe derdixe û didê qîza xwe.

–Kurê pîrê dibêje: Çima heta niha te nedigot! Madem ku tu hewqasî bi hesreta mala bavê xwe ye xwe amade bike, sibehê ez ê te bişînim mala bavê te.

–Sêva Mîran dibêje: baş e.

–Kurê pîrê dibêje: Hinekî karê min he ye, çaxê çînîn a erdan e. Tu here, karê min xelas bibe ez ê jî bêm. Lê belê divê ku yekî aminî lê bibe û gundê mala bavê te nas bike he be ji bo ku ez te pêre bişînim. Dibe sibeh kurê pîrê diçe nav gund dipirse ku di nav gund de, yê ku gundê mala bavê Sêva Mîran nas dike û bi ewle mele ye. Diçe cem mele. Halê xwe jê re dibêje. Mele dibêje tamam û xwe kar dîkin. Sêva Mîran û zarokên xwe û mele dikevin rê.

Wê rojê Sêva Mîran, zarokên xwe û mele heta ku roj diçe ava û reş dikeve erdê dimeşin.

–Mele dibêje: Bû şev, em nikarin rê bidomînin û em westiyane. Ka em li cihekî rawestin bi roniya sibehê em ê bi rê kevin.

–Sêva Mîran dibêje: Temam zarokên min jî pîr westiyane, dê hinekî bêhna xwe berdin. Li binê darekê disekinin û hespê xwe girê didin. Mele hinekî durî wan disekine lê belê xweşikbûna Sêva Mîran tarîfî bi ser çavên mele de jî aniye. Hişê Mele tev li hev dibe û xewa wî nayê. Xwe di qulipîne vî alî û wî alî, dike û nake îdare nake. Mele radibe ber bi Sêva Mîran diçe.

–Mele dibêje: Sêva Mîran, wellehî xweşikbûna te hiş di serê min de nehiştiye. Ez îdare nakim divê ku ez îşev li ba te razêm!

–Sêva Mîran dibêje: Mele tu çi dibêjî! Ez zewicîme, heft zarokên min he ne, tu meleyî ji ber ku ewlehîya mêrê min bi te hatiye em bi te re şandine...

–Mele dibêje: Yan tu dê bi hêle ez ê îşev li cem te razem an jî ez ê serê kurê te jêkim!

–Sêva Mîran dibêje: Wellehî tu serê her heft zarokên min jêke jî tu li ba min raneza! Mele kêra xwe derdixê û di xew de serê kurekî Sêva Mîran jê dixe û guhên wî diavêje ber lingê wê. Sêva Mîran radije guhê kurê xwe û dixê bêrîka xwe.

Sêva Mîran ji gundê mêrê xwe dûr ketiye û li dora wê jî tu kes nîne ku hewarî wan bike. Baz bide jî zarokên wê di destê Melê de wê bimînin, nizanê wê çibike. Sêva Mîran wê şevê bi dilşewatî zilmîtiya Mele derbas dixe lê belê dilê Mele rihet nake. Serê sibehê riya xwe didomînin.

Roja duduyan jî dibe êvar dîsa mele eynî dawê li Sêva Mîran dixe lê belê dîsa nagihê mexseda xwe. Heft roj û heft şevan dimeşin. Mele serê her heft zarokên Sêva Mîran jê dixe û guhên wan diavêje ber Sêva Mîran. Sêva Mîran jî guhê her heft zarokên xwe dixê bêrîka xwe. Mele û Sêva Mîran digihin sînorê gundê mala bavê Sêva Mîran, Mele vedigere gundê xwe.

Sêva Mîran bi dilşewatî, kul û kederan ber bi malê ve diçe, leqayî şivanekî gundê mala bavê xwe dibe.

–Sêva Mîran bang dixe: Waa şivano! Tu dikarî be qedehek şîr bide xwişka xwe wele nava min şewitî.

–Şivan dibêje: Wî xwişka min welle ji sala ku Sêva Mîran ji gundê me çûye dilopa şîr neketiye guhanê pezê me.

–Sêva Mîran dibêje: Birayê min ka tu dîsa here meyzêne belkî hema qedehekê tu bidoşe. Şivan diçe dimeyzêne ku şîr ji guhanê pezê wî dinuqute. Matmayî dimîne. Dû re şûşeyêk şîr didoşe û tîne. Sêva Mîran şûşeyê şîr bi ser xwe de dadike lê belê nava wê dişewite, têhna wê naşike. Sêva Mîran şivan spas dixe û bi riya xwe de dimeşe. Di rê de digihe werzekî dimeyzêne waye nehtorê ber werz xwe li bin holikê dirêj kiriye.

–Sêva Mîran bandike: Waa nehtoro⁹! Ma xilsek¹⁰ tirî yan zebeşek di werzê te de nîne wellehî nava min şewitî.

–Nehtor dibêje: Wey xwelî li serê me be xwişkê! Ma tu nizane ji sala ku Sêva Mîran ji gundê me çûye hê xilsa tirî li rezê me neketiye û kilîlkek zebeşan di lemê me de şîn nehatiye.

–Sêva Mîran dibêje: Birayê min ka tu dîsa ji bo xwişka xwe here meyzêne wellehî nava min şewitî. Nehtor diçe nav werz dimeyzêne lêm bi serrî şebeş û petîx bûne. Li mêwê xwe dinerê ku guliyê mêwa dibin tirî de tewiyane. Şaş dimîne û ber singa xwe bi tirî dadigire û şebeşekî jê dike ji Sêva Mîran re tîne. Sêva Mîran tirî û şebeşê xwe dixwe, lê belê hê jî agirê di dilê wê de sivik nebûye. Nehtor spas dike û bi riya xwe de dimeşe. Diçe digihije kaniya gundê mala bavê xwe. Dimeyzêne wa ye komek zarok li devê kaniyê ji xwe re dilîzin.

–Sêva Mîran bandike: Waa zarokno! Hûn dikarin dewlikek av ji min re bînin wele nava min şewitî.

–Zarok dibêjin: Xwişke ji sala ku Sêva Mîran ji gundê me çûye kaniyên me ziwa bûne. Av ji wan nayê.

–Sêva Mîran dibêje: Ka hûn dîsa meyzênin belkî hema dilopek av tê de he be welle nava min dişewite. Zarok diçin dimeyzênin ku xum xuma kaniyêye, av jê tê. Zarokek dewlikek av dadigirê û ji Sêva Mîran re tîne. Sêva Mîran avê vedixwe. Zarokê ku av anîye bi aliyê gund de baz dide û ban dike “Sêva Mîran hat!”. “Sêva Mîran hat!”. “Sêva Mîran hat!”. Gundî tev de tîpêşiyê lê belê diya wê û bavê wê xuya nakin. Sêva Mîran diçe malê êş û derdê dilê wê ne besî wê ne, çibîbîne ku wa ye ji girî çavên diya wê û bavê wê kor bûne. Destmala xwe bi ser çavên wan dadike, çavên wan rihet dibin.

Mele vegeriya bû gundê xwe. Deh roj derbas dibin kurê pîre karê xwe xelas dike û diçe cem melê.

–Kurê pîrê dibêje: Mele di vî gundî de ji te û pê de tu kes gundê mala bavê jina min nas nake. Divê tu min jî bibe gundê mala bavê jina min.

–Mele dibêje: Karê min he ye. Bila yekî din bi te re bê.

–Kurê pîrê dibêje: Tu tenê nas dike. Yan tê bi min re bê yan jî ez ê te bikujim. Mele nema zane wê çî bike. Qebûl dike.

⁹Ferheng. Org. Nehtor: bekçiyê li ber rez, werzan jî bexçeyan e.

¹⁰Ferheng.org Bi qasî gepa çûkekî ji boyî hinek ji guşiyê tirî tê gotin.

Kurê pîrê û mele xwe amade dikin û dikevin rê. Mele di rê de difikire, dibêje ez ê çawa xwe xelas bikim. Di dilê xwe de dibêje: ‘‘Ku em gihan nêzîkî gund ez ê bêjim karê min he ye û ez ê bazdim’’. Kurê pîrê û mele digihin nêzîkî gund.

–Mele dibêje: Gundê jina te evder e. Karê min he ye. Divê ku ez vegerim.

–Kurê pîrê dibêje: Mele te hewqas qencî bi min kiriye gerek tu îşev bibe mêvanê mala xezûrê min. Reş ketiye erdê bila bibe sibeh tê vegere. Wele ez te bi tu derê de bernadim. Ma çi ecela te he ye. Mele çi dike û nake xwe xelas nake.

Kurê pîrê û mele digihin nava gund. Reş ketiye erdê. Li mala bavê Sêva Mîran dipirsin. Gundî malê şanî wan didin. Diçin malê xwe didin nasîn. Şîva xwe dixwin. Kurê pîrê dibêje: ‘‘Ka zarok’’. Sêva Mîran dibêje: ‘‘Razane’’. Civat digere û gundî tîn civata mala bavê Sêva Mîran. Ji mêvanan hindirû tê dagirtin. Hino hino cihê mele teng dibe. Mele dibê ez ê rabim. Civat dibê qet nabê.

–Bavê Sêva Mîran dibêje: Madem ku ev civata xweş li hev geriyaye, bila yek ji me re çîrokekê bibêje.

–Sêva Mîran dibêje: Ji ber ku ev civat tevî jiboyî me hatiye ku misada we he be ez ê ji we re çîrokekê bibêjim. Ciyê mele teng bûye. Xwêdanê da ser rû û çavên wî çiqasê dibêje ez ê rabim karê min he ye, civat mele xistine navbera xwe, ma dikare xwe bi lebitîne.

Sêva Mîran dendikên hinara tîne. Li ber sobê rûdine û dest bi çîroka xwe dike. Ji hewiya diya xwe de dest pê dike û hetta digihe mele. Dibêje wele mele da’we li min kiriye ji ber ku min qebûl nekiriye serê heft zarokê min jê kirine. Guhê wan ji bêrîka xwe derdixe, şanî civatê dike û dendika hinarê diavêje nav agirê sobê. Dibêje ‘‘dendik hinarê bi teq’’ her ku serpêhatiyeke xwe dibêje dû re dendika hinarê diavêje nav agir dibêje: ‘‘dendik hinarê bi teq’’.

Mele û hewiya diya Sêva Mîran çiqase dixwazin bazdin jî xwe ji nav destê civatê xelas nakin. Bavê Sêva Mîran mele û hewiyê girê dide heta dibe sibe gazî cîran û gundiyan dike, dibêje: ‘‘Bila herkes bi xêra xwe êzingekî bîne. Herkes darek êzing tîne û li qada gund kom dikin. Mele û hewiyê li ser ezinga girê didin û agir berdidin ezingan. Mele û hewî dişewitin. Herkes vedigere mala xwe. Çîroka me qediya, Hun ji min re sax bin...’’

3. DI ÇÎROKA SÊVA MÎRAN DE MOTÎF

3.1.Motîfa Sabatê: Di vebêja kevneşopî de motîfên hevpar hene. Motîfek ji van jî sabat e. Di vê çîrokê de jî sabat, jiyana qehreman a çîroke diguhere. Wekî şanonivîsê ku tevî wêjeya cîhane bûye W. Shakespeare, di pirtûka xwe ya bi navê *The Merchant Of Venice (Tacirê Venedîk)* de motîfa sabatê (sindoq) derbas dibe. Sabata ku ji bavê *Portia* mîras ma ye, ji alîyekî ve *Portia* dike xwedî pere, ji aliyê din ve jî bextê wê ve dike. Em dikarin bibêjin di çîroka *Sêva Mîran* jî de wekî *The Merchant Of Venice* rewş eynî ye lewra diya *Sêva Mîran* zêr û ziberên wê dixê sabate û *Sêva Mîran* jî dixê sabatê dema ku kurê pîrê wê ji sabatê derdixê û rihet dike bi wê re dizewice.

3.2.Motîfa Zewacê: Dema ku em li dîroka Kurdan dimeyzênin, dema Zerdeştîyan zilam karî bûn bi jineke tenê re bizewicin. Wekheviya jin û mêr he bû. Dema ku Kurd derbasî Misilmaniye dibin, zilam bêhtirî jineke dikarê bizewice, lewra ev di Misilmaniye de caîze¹¹. Ji ber ku çîrok û wêjeya Kurdan bêhtir di dema Misilmaniyê de hatiye nivîsîn, Di çîrokên Kurdan de jî, zilam zêdetirî yekê lewra bi du, sê jinan re jî dizewice (*bnr.* <http://www.ahmetakyol.net/zerdust-dini/> 29.07.2015).

3.3.Motîfa Hejmara Hefta: Hejmara motîfa hefta, nîşana temamî bûyîne, yekîtiye, tevahiye û mukemelliyetê dide. Di çîrok û wêjeya cîhanê û ya Kurdan de jî hejmara hefta di gellek cihan de derbas dibe. Di *çîroka Heft Zanayan (Yedi Âlimler Hikâyesi)* de; ji ber ku cêriyekê bêbextî avêtiye kurê padişahê rojhilatê, û ji bo ku *heft* wezîrê zana kurê padişeh ji vê bêbextiyê xelas bikin, di nava *heft* rojan de, ji *heft* çîrokên ku li ser şeytaniya jinan nivîsîne çê bûyî ye. Di çîroka *Sêva Mîran* de jî motîfa hejmara hefta li çar deran der bas dibe. Cara yekem *Sêva Mîran heft* salan axaftine li xwe heram dike. Cara duyem *heft* zarokên *Sêva Mîran* çê dibin. Cara sêyem Mele di nava *heft* şevan serê *heft* zarokên *Sêva Mîran* jê dike. Cara çarem jî *Sêva Mîran heft* dendikê hinarê diavêje nav agir.

3.4.Motîfa Sêvê: Di gellek çîrokan de *sêv* nîşana welidîne ye. Di çîroka Kurdî ya bi nave *Keçelonek* de zarokê Mihemed çê nabin. Rojekê Mihemed diçe civatê derdê xwe

¹¹ Caîz: rast, maqûl, baş, qenc. (*gotin/axaftin mîna malî ye, îsrafa wê ne caîz e. Bedûzzeman Mele Seîdê Kurdî,* wergerandin: Abdulkadir Bîngol, Nefel.com, 7/2009)

dibeje û *Keçelonek* jî *Sêvekê* dide Mihemed û Mihemed diçe malê *Sêvê* dide jina xwe û du kurê wî çêdibin (*Mehmet Aksaz, çîroka keçelonek. hevpeyvin 21.08.2015*).

Di çîroka *Sêva Mîran* de jî *sêv* devê *Sêva Mîran* vedike û dibe wesîleya axaftina wê.

Di çîroka bi Tirkî ya bi navê *Elif û Mahmud* de derwîşek sêvekê dide Şah Mûrat û kurekî wî çê dibe, *Sêv* dibe wesîleya çê bû ne. **Bnr.** *motîfên di çîrokên de derbas dibin.*

(<http://salihaydogan.blogcu.com/elif-ile-mahmut-adli-halk-hikayesinin-tahlili/9837075>) 08.01.2016

Mebesta motîfa sêvê, ji bo berdewam bûna dundeyê, ebedîyetê, ciwan bûyîne, xweşik bûyîne, qewetê, tendurustiyê, hezkirin û baweriyê ye. Di gellek amûrên wêjeya gelerî, mîtolojî, bawerî û hekîmtiyê de em dikarin bibêjin motîfa sêvê derdikevê holê. **Bnr.** (Aziz AYVA *Âşıkların Dişlişinde ‘Elma - Sevgi’ İlişkisi.*) /<http://www.nobel.gen.tr/Makaleler/TABAD-Issue%201-47-2011.pdf>.

Encam

Ji aliyê çand û hunera ku di çîroka *Sêva Mîran* de derbas dibe, em dikarin bibêjin ev çîrok qetek ji wêje ya Kurdî ye. Û ji aliyê motîfên di çîrokê de derbas dibin jî, min bi hinek çîrokên din re dan ber hevdû, û me dît ku wekî di gellek çîrokan de jî derbas dibe motîfên hevpar he ne. Belê ji bo vê xalê jî em dikarin bêjin ku qencî li her derê cîhanê tê parastin lê belê nebaşî, pîsî nayê qebûl kirin, û tê ceza kirin.

Tiştê ku me ji vê çîrokê fêhm kir yek jê ev e ku; bi çavnebarî, zikreşî û zilmîtiyê, tu kes nagihê meqseda xwe. Her çiqasî zilmîti û çavnebarî ji bo hinek kesan balkêş be jî, dijminê mirovahiyê û heqîyê ye. Peyama duduyan jî çîrok dide me, mirov baş û nebaş dibin du beş. Ên ku nebaşî û pîsiyê dikin dikevin beşa pîsan, û yê başî û heqîyê dixwazin jî dikevin beşa qencan de. Ji bilî van herdu xalan û pê de mirov tu cûdahiya mirovan nîne.

Paşgotina me ev e ku wê lêkolîna min li ser çand û huner a Kurdan bidomê. Gotinek pêşiyar he ye dibêje: “*dar li ser koka xwe, mirov li ser zimanê xwe şîn dibe*”. Ev

gotinek bê hempa ye. Ziman wekî Sêva Mîran e ku em lê xwedî dernekevin wê xweza ya me hişk û ziwa bibe.

Çavkanî

Aksaz, Hüseyin(2015) mirovê çavkanî jiyana xwe ji dest da ye.

Aksaz, Rabia(01.08.2015) mirova çavkanî dijî ye.

Aksaz, Mehmet.(02.08.2015) mirovê çavkanî diji ye.

Akyol, Ahmet, Yedi Sayısının Gizemi / <http://www.ahmetakyol.net/7-sayisinin-gizemi> (dîroka nêrîne 24.07.2015)

Akyol, Ahmet, Zerdüş Dini/ <http://www.ahmetakyol.net/zerdust-dini/> (dîroka lênerîne 29.08.2015)

Anter. M. (1967). Ferhenga Khurdî-Tirkî./Kürtçe-Türkçe Sözlük. İstanbul. Yeni Matbaa.

Ayva A.(2009). *Âşıkların Dişlişinde 'Elma - Sevgişliş' İlişkisi. Bilimleri Araştırma Dergisi 2 (1):93-98, 2009. ISSN: 1308-3945, www.nobel.gen.tr <http://www.nobel.gen.tr/Makaleler/TABAD-Issue%201-47-2011.pdf>.*

Botî, Silêman, K. (2006). Ferhenga Kamêran Kurdî-Kurdî. Çapxaneya Wezareta Perwedeyê/Hewlêr. Weşanxaneya Spîrêz. Çapa yekem.

Cewerî F.(2003), *Antolojiya Çîrokên Kurdî*. Weşanên Nûdemê 75. Çapxaneya Berdan Matbaacılık. Çapa yekê/Stenbol.

Çetoyê Zêdo, Venedik Tacirinde Masal Ögeleri ve Sandık Motifi / <http://cetoyezedo.blogspot.com.tr/2014/03/venedik-tacirinde-masal-ogeleri-ve-22.html> dîrok a lênerîne 30.08.2015.

Demîrhan, U.(2007), Ferhenga Destî Kurdî bi Kurdî. çapxaneya Akademî. Çapa duyem a berferreh. Doğubeyazıt-AĞRI.

Filiz. Ş.M., (2014). Xebatek Li Ser Destana Dewrêşê Evdî. Mêrdîn. Teza Lîsansa Bilind.